

Rapport 2010:60

Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning

Vattenläcka i korsningen Järnvägsgatan och Borgmästaregatan i Skänninge

RAÄ 5
Järnvägsgatan/Borgmästaregatan
Skänninge stad
Mjölby kommun
Östergötlands län

Mats Magnusson

Vattenläcka i korsningen Järnvägsgatan och Borgmästaregatan i Skänninge

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Syfte	6
Metod och dokumentation	6
Resultat	6
Referenser	6
Tekniska uppgifter	7
Bilaga 1. Ritningar	8

Ö S T E R G Ö T L A N D S   L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N   F Ö R   A R K E O L O G I

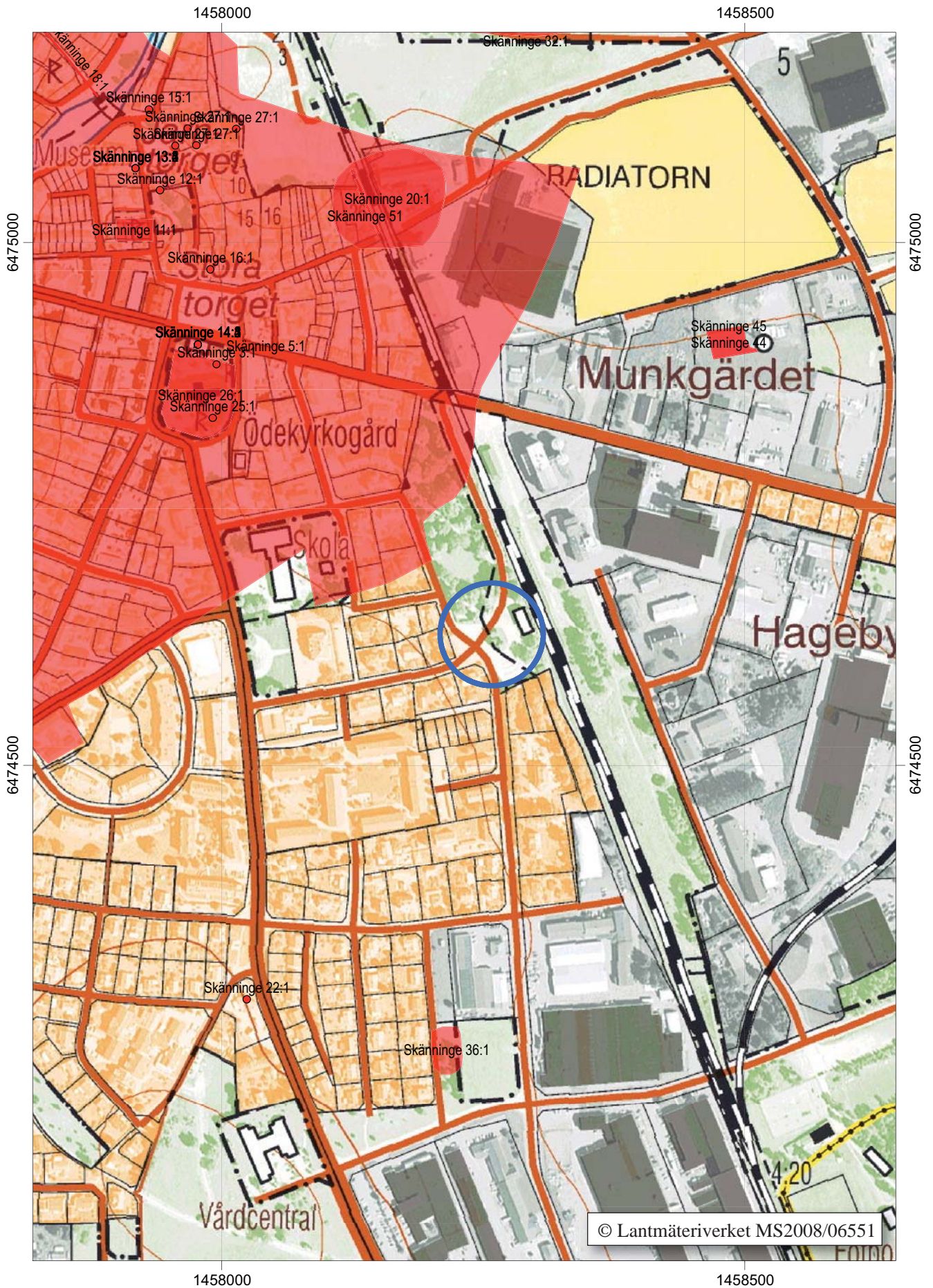
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

Sammanfattning

Den 14 juli 2010 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning, i samband med reparation av en läckande vattenservis i korsningen Järnvägsgatan och Borgmästaregatan i Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötland. Arbetet utfördes på uppdrag av Mjölby kommun. I det ca 4 x 3 m stora och 1,65 m djupa schaktet framkom kulturlager i schaktväggens SSV del. I övrigt bestod schaktet av fyllnadsmassor.

Mats Magnusson
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

Östergötlands länsmuseum utförde den 14 juli 2010 en arkeologisk förundersökning, i form av en schaktningsövervakning. Schaktningsövervakningen föranleddes av en läckande vattenservis i korsningen Järnvägsgatan och Borgmästaregatan. Totalt undersöktes ca 20 m³ schakt.

Den arkeologiska förundersökningen utfördes efter beslut från Länsstyrelsen Östergötland. Uppdragsgivare var Mjölby kommun som också svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för den arkeologiska förundersökningen och utformningen av rapporten var undertecknad.

Områdesbeskrivning

Skänninge är beläget centralt i ett öppet jordbrukslandskap. Staden tycks ha vuxit fram successivt under 1000- och 1100-talen och omnämns första gången år 1178. Staden nådde sin höjdpunkt under senare delen av 1200-talet och 1300-talet. 1400-talet innebar en stark tillbakagång och under 1500-talet verkar Skänninge snarast haft karaktären av en förstörad bondby. Generellt är kulturlagren i Skänninge diffusa och svåra att datera. Brandlager från de stora stadsbränderna kan bara spåras fläckvis i staden. Sannolikt har bebyggelsen varit gles i förhållande till många andra medeltida städer. Detta gör att begränsningarna för den medeltida staden är osäkra (RAÄ 5, Skänninge). Vid undersökningar inom och i anslutning till stadsområdet har även förhistoriska lämningar påträffats vid flera tillfällen, vilket antyder en platskontinuitet från järnåldern och fram till dagens stad (Feldt 2004).

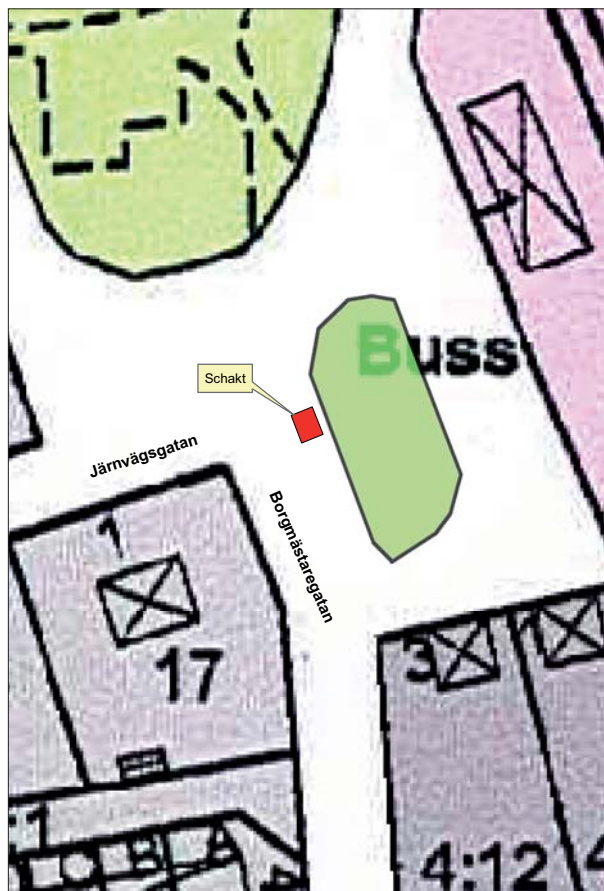
Stadens två äldsta stenkyrkor, Allhelgonakyrkan (RAÄ 11, Skänninge) och St Martins kyrka (ingår i RAÄ 1, Skänninge), var belägna på varsin sida om Skenaån. De dateras båda till 1100-talet. S:t Martins kyrka, väster om Skenaån, omnämns första gången i en donationshandling som upprättades senast år 1275 till förmån för ett blivande nunnekloster; S:ta Ingridis kloster. Huruvida kyrkan revs eller om den bara anpassades till en ny funktion som klosterkyrka är oklart. Vid undersökningar, på platsen för klostret, 1939 påträffades tre i stort sett intakta tidigkristna gravmonument (Wallenberg 1984).

Dominikanernas systerkonvent, d v s S:ta Ingridis kloster, etablerades sannolikt på mark hörande till en tidigmedeltida stormans- eller kungsgård. Klostrets verksamhet sträcker sig från 1270-talet fram till reformationen då det stängdes. I donationshandlingen var bröderna Johan och Anders Elovssons krav att systemen Ingrid under sin livstid upprättade ett kloster på platsen. Donationen skedde i närvaro av kung Valdemar (avsatt 1275). Ingrid Elofsdotter avled 1282 eller 1283. Klostret existerade troligtvis år 1281 och

anlades, med bistånd av kung Magnus Ladulås och biskop Henrik, vid S:t Martins kyrka väster om Skenaån (Nilsson 1879, Schück 1963). Hur stort område som nyttjades av den förmodade stormansgården och det senare klostret är oklart.

Längs Järnvägsgatan undersöktes 1998 ett fjärrvärmeschakt där odlingslager kunde konstateras (Samuelsson & Björkhager 2007). I området runt den aktuella schaktningen utfördes 2006 en förundersökning i form av provschakt inför planerad pendeltågsstation. Vid denna förundersökning påträffades odlingslager i flera nivåer samt diken från olika tidsperioder (Wennström 2006). Vidare konstaterades, vid en undersökning hösten 2006, att det i anslutning till det aktuella området bedrivits metallhantverk under högmedeltiden. Även odling hade förekommit under medeltiden, något som fortsatte att bedrivas fram till det att järnvägen anlades (Stibéus 2008).

Ca 100 meter norr om undersökningsområdet, i Järnvägsparken, utfördes 2002 en mer omfattande undersökning där fynd visar på en kontinuitet från tidig medeltid och framåt (Karlsson & Stibéus 2003). Vid denna undersökning har man funnit att de tidig- och högmedeltida aktivitetsytorna är överlagrade av odlingslager från 15-1600-talen. Detta tyder på att den

Figur 3. Utdrag ur Adresskartan över Skänninge med schaktet markerat i rött. Skala 1: 1 000.

Figur 4. Schaktet mot nordost. Foto Mats Magnusson, ÖLM.

Figur 5. Kulturlager i schaktets SSV hörn. Foto Mats Magnusson, ÖLM.

medeltida staden sträckt sig utanför den utbredning som de historiska kartorna uppvisar.

Syfte

Syftet med förundersökningen, som genomfördes i form av en schaktningsövervakning, var att tillse att fast fornlämning berördes i så liten omfattning som möjligt. Fornlämningar som framkom skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning samt om möjligt dateras. Målet var att resultatet skulle kunna kopplas till tidigare undersökningar och därigenom ge en utökad och fördjupad kunskap om det aktuella området.

Resultatet från förundersökningen skulle även kunna ligga till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendena samt utgöra ett underlag för uppdragsgivarens planeringsarbete.

Metod och dokumentation

Den arkeologiska förundersökningen genomfördes som en schaktningsövervakning. Schaktet, som grävdes med maskin, var ca 4 x 3 m stort och 1,65 m djupt. Det kulturlager som framkom dokumenterades med profilritning, digitalfotografering och beskrivning. Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Resultat

Schaktet bestod av fyllnadsmassor runt den tidigare nedgrävda vattenservisen och endast i schaktets SSV hörn fanns bevarade kulturlager. Under ett bärlager bestående av grus framkom ett kulturlager av homogen gråbrun sand, sannolikt ett odlingslager. Kulturlagret hade infiltrerat toppen på det underliggande gulbeige sandlagret (undergrunden). Inga fynd påträffades inom det begränsade område som framkom.

Referenser

- Feldt, A-C. 2004. *Före staden. Preurbana lämningar i Skänninge*. C-uppsats. Institutionen för Arkeologi och Antik historia. Uppsala universitet.
- Karlsson, P & Stibéus, M. 2003. *Järnvägsparken i Skänninge. Medeltid i stadens utkant*. Östergötland, Skänninge, Järnvägsparken, RAÄ 5. Riksantikvarieämbetet, DAFF UV Öst 2003:2.
- Nilsson, L. 1879. *Klosterväsendet inom Linköpings stift*. Linköping.
- Samuelsson, F & Björkhager, V. 2007. *Skolgatan – Krokogatan – Järnvägsgatan*. RAÄ 5, Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötlands län. Östergötlands länsmuseum, rapport 2007:102. Linköping.
- Schück, H. 1963. Biskop Henrik i Linköping och S:t Victor i Paris. *Historiska studier tillägnade Folke Lindberg 27 augusti 1963*. Stockholm.
- Stibéus, M. 2008. *I Skänninges utkant – spår av medeltida marknad och agrara lämningar*. Pendelstationen, Skänninge, Mjölby kommun. Riksantikvarieämbetet, rapport UV Öst 2008:48. Linköping.
- Wallenberg, B. 1984. *Grav under runhällar i Skänninge*. Stockholm.
- Wennström, S. 2006. *Skänninges stadsjordar. Förundersökning inför planerad pendeltågsstation*. Allhelgona socken, Mjölby kommun, Östergötland. Riksantikvarieämbetet, rapport UV Öst 2006:31. Linköping.

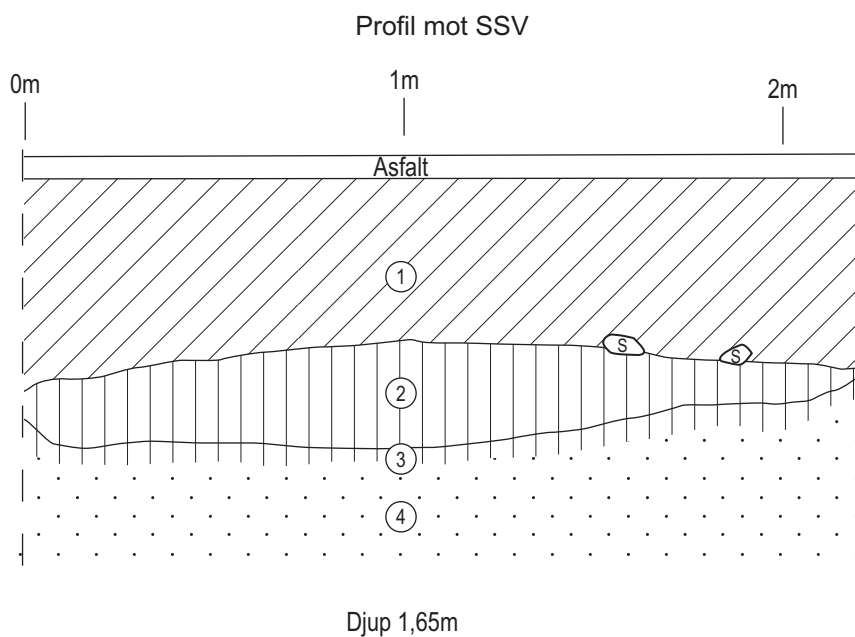
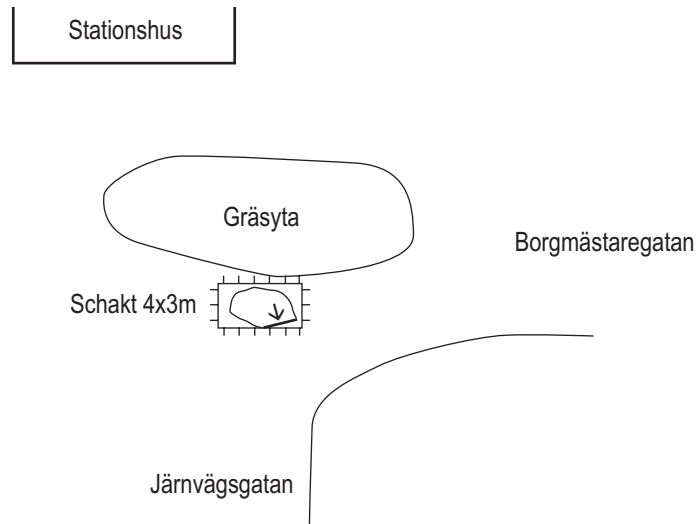
Tekniska uppgifter

Gator	Järnvägsgatan/Borgmästaregatan
Stad	Skänninge
Kommun	Mjölby
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	RAÄ 5
Ekonomiska kartans blad	085 41 (8F 4b Skänninge)
Koordinater	X 6475178, Y 1457754
Koordinatsystem	RT90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning, schaktningsövervakning
Länsstyrelsens dnr	431-3722-10
Länsstyrelsens handläggare	Bertha Amaya
Länsstyrelsens beslut	Muntligt 2010-07-14
ÖLM dnr	404/10
ÖLM projektnr	531157
Uppdragsgivare	Mjölby Kommun, Tekniska kontoret
Kostnadsansvarig	Mjölby Kommun, Tekniska kontoret
Projektledare	Mats Magnusson
Rapportarbete	Mats Magnusson
Fältarbetstid	2009-07-14
Totalt undersöktes	Ca 12 m ² /20 m ³
Fynd	-
Foto	Digitala
Analys	-
Grafik	Mats Magnusson
Renritning	Johan Levin
Grafisk form	Johan Levin

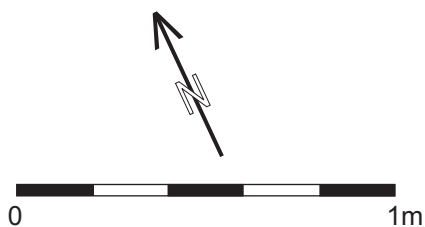
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Ur allmänt kartmaterial
ISSN 1403-9273

© Lantmäteriverket MS2008/06551
Rapport 2010:60 © Östergötlands länsmuseum

1. Bärlager med grus.
2. Gråbrun sand (kulturlager).
3. Infiltration, gulbeige sand och kulturlager.
4. Gulbeige sand med järnutfällningar.

Borgmästaregatan-Järnvägsgatan
 Skänninge stad
 Mjölby kommun, Ög
 RAÄ 5
 Profilritning
 Skala 1:20
 Dnr 404/10
 2010-07-14 Mats Magnusson
 Renritning Johan Levin

Den 14 juli 2010 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning, i samband med reparation av en läckande vattenservis i korsningen Järnvägsgatan och Borgmästaregatan i Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötland. I det ca 4 x 3 m stora och 1,65 m djupa schaktet framkom kulturlager i schaktväggens SSV del. I övrigt bestod schaktet av fyllnadsmassor.